

Roman Bogacz, Maria Katarzyna Ligas

Jezus i Samarytanka : spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu "Pieśni o blasku Wody", Karola Wojtyły

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education 2/4, 51-71

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. ROMAN BOGACZ (Cracow, Poland)
E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl
MARIA KATARZYNA LIGAS (Cracow, Poland)
E-mail: k_ligas[at]vp.pl

Jezus i Samarytanka. Spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu *Pieśni o blasku Wody*, Karola Wojtyły

Pismo Święte dzięki bogactwu zagadnień, jakie podejmuje, stanowi niezastąpione źródło inspiracji literackich. Odzwierciedla to rozwój piśmiennictwa w różnych epokach kulturowych. Nie dziwi, więc fakt, że Karol Wojtyła sięgnął właśnie do Biblii, by w niej znaleźć motywy, wykorzystane przez niego w twórczości literackiej. Stanowi ona szczególną płaszczyznę wyrażania osobistego doświadczenia religijnego, ale jest też świadectwem głęboko przemyślanej i wielokrotnej lektury Pisma Świętego.

W centrum poetyckich zainteresowań Papieża znajduje się człowiek, zwracający się ku własnemu wnętrzu i poszukujący odpowiedzi na pytanie o cel oraz sens swojej egzystencji. To antropologiczne ukierunkowanie twórczości Jana Pawła II ukazuje też jej związek z Biblią. Głównym motywem poetyckich medytacji K. Wojtyły, opartych na wspomnianym źródle, jest spotkanie z Bogiem. To ono daje osobie poszukiwane odpowiedzi i przyczynia się do zmiany w jej życiu, jaką można określić mianem nawrócenia.

1. Poemat *Pieśń o blasku wody*

Temat spotkania z kobietą pochodzącą z Samarii pojawił się w dziele zatytułowanym *Pieśń o blasku wody*, które powstało w 1950 roku. Utwór posiada motto brzmiące następująco:

„A odpowiadając Jezus rzekł jej: Każdy, kto pije tę wodę, znowu pragnąć będzie; kto jednak napije się wody, którą ja mu dam, nigdy nie uczuje pragnienia”¹

(J 4, 13).

¹ Karol Wojtyła, *Poezje i dramaty*, wybór i układ z upoważnienia Autora Marek Skwamicki, Jerzy Turowicz, redakcja filologiczna Jan Okoń, wyd. 2., Wydawnictwo Znak, Kraków 1986, s. 31.

Ten tekst prawdopodobnie jest własnym tłumaczeniem fragmentu Ewangelii. Z tytułu poematu można wnioskować, że będzie on dotyczył „blasku wody”, co również potwierdza przytoczony cytat. Określając temat liryku trzeba powiedzieć, że Autor poświęcił go możliwości połączenia się z Bogiem dzięki wodzie życia wiecznego, symbolizującej w teologii katolickiej Ducha Świętego². Z pewnością ten utwór stanowi wyraz fascynacji mistyką, która nie wygasła po napisaniu *Pieśni o Bogu ukrytym* i rozprawy doktorskiej na temat *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*. W analizowanym tekście znajduje się wiele elementów, które świadczą o wzmiankowanej inspiracji.

2. Kompozycja

Schemat kompozycyjny *Pieśni o blasku wody* oparty jest na wydarzeniu relacjonowanym przez czwarty rozdział Ewangelii św. Jana, bo składa się z monologów podmiotu mówiącego i bohaterki dzieła – Samarytanki, stojącej przy studni w Sychem. Poemat rozpoczyna się wprowadzeniem o znużonych oczach, w których ciemne wody płynęły w słowach modlitwy, a kończy się radosną pieśnią o połączeniu z Nim. O tym, że wymieniony tekst poetycki K. Wojtyły należy interpretować mistycznie informuje następujący fragment szóstej części:

„Owa studnia złączyła mnie z Tobą,
owa studnia wprowadziła mnie w Ciebie”³.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 6. *Samarytanki*, wers 1-2)

Zacytowane słowa niewątpliwie wskazują na metaforyczne znaczenie spotkania i *złączenia* z Bogiem. Ta wypowiedź bohaterki, sformułowana w postaci anafory, nawiązuje do pism św. Jana od Krzyża, a ściślej rzecz biorąc do jego opisu końcowego etapu „nocy biernej duszy”⁴. Świadczy ona także o tym, że spotkanie z Chrystusem nie pozostało bez echa i zaowocowało zmianą w życiu Samarytanki.

3. Motyw nawrócenia – doświadczenie *sacrum*

Ważny jest tu ogromny przełom, który w życiu jednostki stanowi punkt zwrotny, do którego nieustannie się wraca, z którego czerpie się siłę. Jego początkiem jest przeobrażanie widzenia bohaterki, o czym w następujący sposób mówi utwór:

² Por. Krzysztof Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, Biblos, Tarnów [1991], s. 39.

³ Karol Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 34.

⁴ Por. K. Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, op. cit., s. 40.

„[...] Byle oczy otworzyć inaczej,
otworzyć inaczej niż zwykle
I nie zapomnieć widzenia, którym wówczas wzrok się napawał.”⁵

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 2. *Gdy otworzysz oczy w głębi fali...*, wersy 22-24)

Użyte w zacytowanym tekście porównanie podkreśla konieczność innego spojrzenia i utrwalenia obrazu, który się spostrzegło. Nie sposób pominąć tu nawiązania do biblijnego rozumienia słowa *widzieć*, czyli być dopuszczonym do poufałości z osobą wyżej postawioną, np. z królem. W tym sensie widzieć Boga znaczy przebywać z Nim i uczestniczyć w Jego życiu⁶. Poznanie zyskuje w Piśmie Świętym sens dodatkowy, wiążący się z komunią i wspólnotą w prawdzie oraz w miłości⁷. Dążenie ku takiej rzeczywistości stało się celem bohaterki omawianego poematu K. Wojtyły.

Zanim jednak Samarytanka uświadomiła to sobie dostrzegła zróżnicowanie aspektów widzenia, a przede wszystkim doskonałą percepcję, jaka charakteryzuje Boga. Mówi o tym w następujący sposób:

„[...] Tak widzieć w sobie nie odważy się nikt z nas. –
On poznawał inaczej. Prawie oczu nie podniósł. Był wielkim zbiorowiskiem poznania
– jak studnia blaskiem wody wiejąca przez twarz”⁸.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*, wers 1-2)

Zacytowany fragment można określić mianem relacji z poznania *Sacrum*⁹, która stanowi część mistycznego przeżycia. Kontakt z Transcendencją odbywa się na razie bez słów, wobec takiej Tajemnicy należy jedynie zachować milczenie.

Odkrycie istnienia doskonałego poznania, jakie jest udziałem Boga rodzi porównanie do tytułowego blasku wody, odbijającego się w ludzkiej twarzy. Wskazany środek stylistyczny zostaje wzbogacony synestezją, obejmującą wrażenia wzrokowe i dotykowe. Trzeba w związku z tym zauważyć, że w odniesieniu do rzeczywistości nadprzyrodzonej Autor stosuje różne tropy poetyckie, by właściwie odzwierciedlić jej złożoność. Potwierdza to tekst cytowany wyżej, który dotyczy wiedzy, jaką posiada Chrystus.

Zobaczyć Go oznaczało ujrzeć Ojca, ponieważ sam powiedział:

⁵ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 32.

⁶ Stanisław Moysa-Rosochacki, „*teraz zaś trwają te trzy*”, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1986, s. 177.

⁷ Por. Jean Corbon, Albert Vanhoye, *Poznać*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

⁸ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 32.

⁹ Por. K. Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, op. cit., s. 44.

„Kto mnie widzi, widzi także i Ojca”

(J 14, 9).

Doświadczenie spotkania z Jezusem stało się dla bohaterki poematu Karola Wojtyły początkiem mistycznego oglądania Boga. Cytowana relacja Samarytanki abstrahuje od wyrażania jej uczuć, to wręcz reporterski zapis tego, co zaobserwowała. Jedynie ostatni dwuwiersz przytoczonego fragmentu odzwierciedla wyjątkowy charakter przedstawianych zdarzeń. Wspomniane wcześniej zastosowanie porównania oddaje niewyrażalność sytuacji, a trzeba dodać, że takie wrażenie u odbiorcy potęguje zaskakująca frazeologia: „Był wielkim zbiorowiskiem poznania”¹⁰. Użycie w tej frazie dwóch rzeczowników może jedynie świadczyć o czysto ludzkim określeniu Bożego atrybutu wszechwiedzy.

Odnosi się ona do stworzenia, co Autor uwzględnił w poemacie nieco później. Nie wolno jednak pominąć widocznej w cytowanym fragmencie kompilacji dwóch scen ewangelicznych z Samarytanką oraz z przyprowadzeniem jawno-grzesznicy, na którą Jezus nie podniósł oczu (por. J 4, 1-29; J 8, 1-11).

Zestawienie to nie jest bynajmniej przypadkowe, ponieważ odwołuje się do symbolu wszechwiedzy oraz mądrości Jezusa¹¹, który stwierdził:

„Światłem ciała jest oko. Jeśli więc twoje oko jest zdrowe, całe twoje ciało będzie rozświetlone. Lecz jeśli twoje oko jest chore, całe twoje ciało będzie w ciemności.”

(Mt 6, 22-23).

Słowa te stanowią swoiste podsumowanie zasad, jakimi kieruje się ludzka moralność, chodzi o działanie zgodne z poznaniem. Dlatego Chrystus wyraźnie podkreśla rolę tego procesu, który ukierunkowuje postępowanie człowieka w stronę dobra („światło”) lub zła („ciemność”).

W zależności od perspektywy, jaką przyjmuje patrząca osoba, może ona oceniać siebie i innych. Dzięki wierze ludzie mają dostęp do takiego postrzegania, które uzdalnia ich do odkrycia Bożej woli a także do wypełniania jej w codziennym życiu. W takim ujęciu poznanie ma wymiar praktyczny i posiada duchowe ugruntowanie¹². Szczególnie istotny jest etyczny aspekt tego procesu, który w przypadku

¹⁰ Karol Wojtyła, *Poezje. Poems*, przełożył / translated by Jerzy Peterkiewicz, Posłowie / Afterword by Krzysztof Dybciak, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998, s. 51.

¹¹ Por. Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, przekład i opracowanie Wanda Zakrzewska, Paweł Pachciarek, Ryszard Turzyński, wybór ilustracji i komentarz Tamara Łozińska, Pax, Warszawa 1990, s. 348-349. [Welt der christlichen Symbole].

¹² Por. J. Corbon, A. Vanhoye, *Poznać*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 753.

Samarytanka wyraża się bezpośrednio. Ona sama w taki sposób ocenia własne doświadczenia:

„[...] Widział mnie w sobie. Posiadał mnie w sobie.
Przenikał we mnie bez trudu
i wstydem wytryskał we mnie myślą stłumioną od dawna”¹³.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*, wersy 6-8)

W porównaniu z poprzednio cytowanym fragmentem zaznacza się tutaj interioryzacja relacji. Bohaterka w swym monologu przekazuje własne reakcje na wydarzenia oraz słowa Jezusa, który daje jej polecenie przywołania męża (por. J 4, 16-18).

4. Głębsze poznanie siebie

Wzmianka Jezusa na temat pięciu mężczyzn napawa Samarytankę wstydem, o którym wspomina w poemacie K. Wojtyły. Zaczyna ona dostrzegać nadany sens rozmowy, którą Chrystus skierowuje na płaszczyznę moralną. Niektórzy egzegeci uważają, że uwaga Nauczyciela na temat pięciu mężów mogła odnosić się do bóstw, jakie czcili mieszkańcy Samarii po zdobyciu północnego królestwa przez Asyryjczyków. Szóstego męża według tej interpretacji oznaczałby Bóg Izraela, z którym ci ludzie nie mieli jednak autentycznej łączności¹⁴. Bez względu na ostateczne rozstrzygnięcie kwestii, czy zaprezentowana teoria znajduje swe potwierdzenie, trzeba powiedzieć, że od tego momentu dialog z bohaterką poematu przybiera zupełnie inną formę. Pozornie to nadal rozmowa dotycząca wody ze studni Jakuba, ale w rzeczywistości zyskuje ona nowe znaczenie. Dzieje się tak głównie, dlatego że kobieta doświadczyła poznania wewnętrznego, pozwalającego na postrzeganie duchowej rzeczywistości.

Ta predyspozycja umożliwiła jej dokonanie prawdziwej samooceny i przekonanie się o wszechwiedzy Chrystusa. W takich słowach wspomina to zdarzenie:

„[...] Wtedy to ja – przytomna mojemu ocknieniu,
jak człowiek w przejrzystym nurcie przytomny własnemu odbiciu
– nagle dźwignięty z zwierciadła i przeniesiony w siebie
oddech tamuje zdumiony, nad światłem własnym kołysząc.

¹³ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*; op. cit., s. 33.

¹⁴ Por. Antoni Paciorek, *Ewangelia według św. Jana*, tłumaczenie, wstęp i komentarz Antoni Paciorek, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2000, s. 85. Seria (Biblia Lubelska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych / red. nauk Antoni Tronina, Antoni Paciorek).

Jak zostałam dźwignięta - nie wiem. Choć byłam przytomna
sobie – przedtem – i potem – sobie...
rozgraniczona – czyżby tylko przebudzeniem?
I prostym otwarciem ściany, przez którą chodziłam dotąd,
nie wiedząc, że mnie dzieli ode mnie samej
– i nie tylko mnie.

O, jakże zostałam dźwignięta [...]”¹⁵.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 7. *Rozważania ponowne*, wers 1-11)

Podstawową troską Samarytanki jest ciągle aktualizowanie przeżytego obrazu. Nie wizja, ale widzenie – obcowanie przez wzrok, zgoda na zagamięcie przez spojrzenie, leżą u podstaw jej spotkania z Mistrzem. Wzrok staje się głównym środkiem wewnętrznej komunikacji. Oczy pozwalają bohaterce otworzyć się na Transcendencję, umożliwiając jej zarejestrowanie obrazu, ale nie są jej potrzebne do poznania. To wewnętrzne doświadczenie jest pozaintelektualne. Oczy są, zatem, narzędziem duszy, która – dzięki przenikliwej wierze – może poznać Chrystusa¹⁶. Zaczyna inaczej rozumieć siebie i innych.

Samarytanka przekonuje się o własnym złym postępowaniu. Postawienie siebie w prawdzie – samopoznanie – nie przynosi jej groźby odrzucenia. Dzięki miłosierdziu zostaje wyzwolona przez Jezusa. Ten moment nawrócenia, właściwie można go określić mianem przebudzenia, jest jej życiową cezurą, według której liczy czas własnego życia, dzieląc go na przedtem i potem.

Zewnętrznyymi symptomami tej zmiany są dla niej uczucia („wstyd”) oraz intelekt („ja przytomna mojemu ocknieniu”). Ta ewolucja oznacza nie tylko głębokie uświadomienie sobie własnego grzechu, ale przede wszystkim stanowi tajemnicę, która łączy ją z Łaską („jak zostałam dźwignięta nie wiem. Choć byłam przytomna sobie przedtem i potem sobie”). Przebudzenie jest darem całkowicie wewnętrznym – Samarytanka posiada świadomość swej ogromnej przemiany i jednocześnie widzi, że na zewnątrz nie zmienia się nic. Stąd przebudzenie staje się dla niej zadaniem, zakładającym zmaganie z otaczającą rzeczywistością. Teraz musi ona dźwigać innych ku Bogu tak jak sama została dźwignięta przez Jezusa. Opór rzeczywistości zmusza ją do ciągłego odtwarzania niezwykłego spotkania, z którego płynie jej siła.

¹⁵ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 34-35.

¹⁶ Mimo, że wiara porównana jest przez św. Jana od Krzyża do niewidzenia, to w niektórych fragmentach jego dzieł określa się ją mianem czegoś świetlanego. Por. K. Wojtyła, *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*, słowo wstępne Franciszka Macharskiego, [tłumaczenie z łac. Leonard od Męki Pańskiej], Wydawnictwo Ojców Karmelitów Bosych, Kraków 1990, s. 58-60 [Doctrina de fide apud S. Joannem a Cruce].

Jej nawrócenie, którego opis znajduje się w poemacie K. Wojtyły, ma cechy typowo biblijne, ponieważ dokonuje się w sercu bohaterki, a decydujący o zmianie dialog zostaje zainicjowany przez Chrystusa. Jezus nie czyni Samarytance aluzji do pokuty, do której zazwyczaj nie zachęcał pragnących się poprawić grzeszników¹⁷. To pozbawione dodatkowych warunków przebaczenie powoduje, że bohaterka utworu czuje się „dźwignięta”. Dzięki temu może również wypowiedzieć na zakończenie analizowanego liryku słowa mówiące o zjednoczeniu z Panem.

5. Symbolika wody i światła

Trzeba również dodać, że przytoczone fragmenty poematu operują rozbudowaną symboliką akwaticzną i lumenarną. Umożliwia ona przybliżenie trudnej do przekazania tematyki mistycznej. W monologu Samarytanki pojawiają się takie wyrażenia jak: „przejrzysty nurt” i „woda” – interpretowana w kategoriach zasady świata – są naturalnymi pośrednikami między Bogiem a stworzeniem; „blask”, „światło” korespondują z mistyczną doktryną św. Jana od Krzyża, a „odbicie”, „zwierciadło” mogą być w tym wypadku uznane za pogłos *Hymnu o miłości św. Pawła* (por. 1 Kor 13, 1-13).

Każde z tych określeń ma jednak, równie doniosłe dla zinterpretowania przytaczanego fragmentu, znaczenie biblijne. Więż ze wskazanym źródłem ma woda symbolizująca życie i oczyszczenie. Może ona oznaczać naukę Jezusa (por. J 4, 25), ale także odwołuje się do semantyki, jaką niesie jej zastosowanie w trakcie udzielania sakramentu chrztu. Dzięki niemu człowiek uzyskuje przebaczenie grzechów (por. 1 Kor 6, 11) i udział w odkupieńczej ofierze Zbawiciela (por. Hbr 9, 13n)¹⁸.

Natomiast w scenie z Samarytanką, przedstawianą przez poemat K. Wojtyły, samego Chrystusa ukazuje się niczym „wodę żywą”, która obdarowuje człowieka życiem wiecznym¹⁹. W tym znaczeniu, jakie można by określić mianem głównego, gromadzą się pozostałe biblijne zastosowania analizowanego słowa. Właściwie w polu semantycznym takiego rozumienia wymienionego symbolu są zarówno oczyszczenie z grzechów jak i udział w owocach odkupienia, ponieważ to determinuje odwołanie się do Jezusa.

W cytowanej wyżej wypowiedzi bohaterki *Pieśni o blasku wody* pojawiają się również takie rzeczowniki jak: „blask” i „światło”, nawiązujące do pism św. Jana od Krzyża, ale także posiadające określony rodowód biblijny. Oddzielenie światła od ciemności było pierwszym aktem Stwórcy. Od dnia i nocy, które w fi-

¹⁷ Por. Jean Gible, Pierre Grelot, *Pokuta – nawrócenie*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 711.

¹⁸ Por. Marie-Émile Boismard, *Woda*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 1058-1062.

¹⁹ Por. D. Forstner, *Świat...*, op. cit., s. 317.

zycznym świecie następują po sobie przechodzi się do światłości, która nigdy nie zanika (por. 1J 1, 5).

Chrystus mówi:

„Ja jestem światłością świata. Kto idzie za Mną, nie będzie chodził w ciemności, lecz będzie miał światło życia.”

(J 8, 12)²⁰.

To słowo w wypowiedzi Samarytanki ma szczególny kontekst, bo nie chodzi w nim o światło dnia czy lampy, ale raczej o blask spowodowany poznaniem wewnętrznym. Interpretowany rzeczownik jest częścią rozbudowanego porównania, dotyczącego człowieka zamyślonego i „kołyszącego się nad własnym światłem”. Tekst nie wskazuje jasno na jego źródło, dlatego można przypuszczać, że nie ma ono charakteru naturalnego. Pochodzi zapewne z olśnienia lub samopoznania, na co też wskazują dalsze słowa bohaterki.

Warto jeszcze bliżej omówić użyte w wypowiedzi Samarytanki pojęcie „zwierciadła”, które wykazuje wyraźne pochodzenie biblijne. Pojawiało się ono w wielu tekstach artystycznych, które dzięki temu nawiązywały do Hymnu o miłości św. Pawła, gdzie znajduje się następujące zdanie:

„Teraz widzimy jakby w zwierciadle, niejasno”

(1 Kor 13, 12).

Lustro zjawia się w większości utworów literackich K. Wojtyły np. w dramacie *Przed sklepem jubilera* bohaterowie toczą swoje rozmowy przed szybą wystawową, o której Andrzej tak mówi:

„[...] to nie było zwykłe płaskie zwierciadło, ale jakaś soczewka wchłaniająca swój przedmiot. Byliśmy nie tylko odbici, lecz wchłonięci. Odnosiłem takie wrażenie, jakbym był widziany i poznany przez kogoś, kto się ukrył w głębi tej wityny”²¹.

(Karol Wojtyła, *Przed sklepem jubilera*, [część] I. *Sygnaly (Teresa, Andrzej)*, [fragment] 6, [kwestia pierwsza] Andrzej, Inc.: „...Chociaż jeszcze staliśmy przed sklepem jubilera”, wersy 6-9).

Semantyka zwierciadła, wynikająca z rozważań męża Teresy przypomina znaczenie tego symbolu, jakie pojawiło się w *Pieśni o blasku wody*:

²⁰ Por. André Feuillet, Pierre Grelot, *Światło i ciemności*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 958-961.

²¹ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 201.

6. Retrospekcja w świetle wiary

Pismo Święte stosuje ten wyraz, by nazwać Mądrość (Mdr 7, 26), a wskazanemu tekstowi odpowiadają słowa Jezusa:

„Kto mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14, 9).

Oprócz tego istnieją jeszcze dwa inne miejsca nadające omawianemu pojęciu dodatkowy sens. Chodzi o cytowany wcześniej fragment Pierwszego Listu do Koryntian, który odnosi to słowo do oglądania rzeczywistości w świetle wiary, co przeciwstawia doskonałemu poznaniu „twarzą w twarz”. Natomiast w Liście św. Jakuba Boże prawo jest jakby lustrem, w którym człowiek powinien badać oblicze własnej duszy, będącej obrazem Stwórcy (por. Jk 1, 23)²². W wypowiedzi Samarytanki pojawia się słowo „zwierciadło”, co współtworzy wcześniej analizowane porównanie, dotyczące momentu podźwignięcia. Zastosowanie tego symbolu stanowi aluzję do wskazanego fragmentu Pierwszego Listu do Koryntian.

Interpretując słowa bohaterki poematu należy powiedzieć, że odwołują się one do oglądania rzeczywistości w świetle wiary, czyli przy pomocy poznania wewnętrznego, które nie jest jednak wyczerpujące. Dlatego świat jawi się wówczas człowiekowi jakby w zwierciadle. Ten etap może prowadzić do wiedzy większej, bliższej doskonałości, do zobaczenia „twarzą w twarz”, co poprzedza „nagłe dźwignięcie”. Trzeba w związku z tym zwrócić uwagę na pojawiającą się w tekście utworu K. Wojtyły stronę bierną czasownika „dźwigać”. Sugeruje to, że Ktoś umożliwia ludziom takie poznanie, podnosząc ich na wyższy poziom, nie zawdzięczając osiągnięcia tej doskonałości sobie. Pozwala na to wejście w nurt życia i światła, które wychodzi od Boga i do Niego prowadzi²³. Zatem, to spotkanie z Jezusem w wypadku Samarytanki umożliwiło uzyskanie wiedzy oraz przebudzenie, a w przypadku chrześcijan wspomnianą rolę spełniają wiara i chrzest.

7. Rola uczuć

Cytowana wypowiedź bohaterki *Pieśni o blasku wody* przekazuje jej uczucia w przełomowym dla niej momencie życia. Zostały one zaprezentowane w formie obrazu, który posiada kluczową dla interpretacji tekstu semantykę. Z jej punktu widzenia istotne są użyte w tym fragmencie czasowniki. Ich zbiór można podzielić na dwie grupy:

²² Por. D. Forstner, *Świat...*, op. cit., s. 441.

²³ Por. J. Corbon, A. Vanhoye, *Poznać*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 753.

Grupa I – ruch poza podmiotem lirycznym: „dźwigać”, „wiał”

Grupa II – ruch w obrębie podmiotu lirycznego:

- A) Kierunek do wewnątrz: „tamować”, „tłumić”;
- B) Kierunek na zewnątrz: „wytryskiwać”, „otwierać”;
- C) Ruch bezkierunkowy: „kołysać”;

Nietrudno zauważyć, że uwaga Autora koncentruje się na wnętrzu podmiotu lirycznego. To zdynamizowanie przeżyć Samarytanki wskazuje na priorytetowość sytuacji wewnętrznej w stosunku do jakichkolwiek zewnętrznych zmian. Wnętrze staje się najważniejszym elementem ludzkiej osoby – w nim dokonują się wydarzenia najlepiej znane i zarazem najbardziej tajemnicze. Jest ono mikrokosmosem, w który zstępuje Bóg, aby dokończyć dzieła stworzenia.

Do tej sfery osoby zwraca się Jezus podczas rozmowy z Samarytanką. Początkowo ich dialog odbywa się na płaszczyźnie religijno-politycznej, by potem objąć poziom duchowy. Sam fakt spotkania i prośby skierowanej do kobiety pochodzącej z Samarii wzbudza zdziwienie (por. J 4,27).

Jednak, pomimo okoliczności niesprzyjających rozmowie, odnosi ona pozytywny skutek. Początkowo bohaterka interpretuje wypowiedź Chrystusa dosłownie, by potem dzięki poleceniu przyprowadzenia męża, poznać Jego wszechwiedzę²⁴. Wtedy doświadcza spotkania, po którym dzieli czas swego życia na „przedtem” i „potem”. Motto poematu przypomina o najważniejszym przesłaniu tej rozmowy – o wodzie życia wiecznego. Omawiana wyżej jej symbolika wskazuje jasno na dar chrztu, dzięki któremu wierzący doznaje przebaczenia i zostaje wezwany do życia wiecznego.

W odpowiedzi na taką propozycję Samarytanka prosi Jezusa:

„Panie, daj mi tej wody, abym już nie pragnęła i nie przychodziła tu czerpać”

(J 4, 15).

Jej słowa świadczą o chęci przyjęcia daru, ale trzeba tu dodać, że bohaterka z pewnością rozważała to w swoim sercu. Dlatego obszerna część poematu Karola Wojtyły została poświęcona „późniejszemu rozpamiętywaniu spotkania”. W efek-

²⁴ Por. Lech Stachowiak, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz* [w:] *Pismo Święte Nowego Testamentu*, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], wyd. 4, przejrz., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, s. 176-178 [Biblia Nowy Testament, Biblia Tysiąclecia].

cie powstał rodzaj apokryfu uzupełniającego te myśli rozmówczynie Chrystusa, których nie zapisał św. Jan w swojej ewangelii. Dzięki nim wiadomo, że spotkanie uczyniło na bohaterce wielkie wrażenie. Potwierdzają to jej słowa:

„Milczysz – lecz dzisiaj już wiem, otwarta na zawsze Twym słowem –
Że wtedy nie docierpiałam w Tobie właściwych rozmiarów.
[...]
Jakież skróć! Jaka dobroć poznania!
[...]
mówiłeś ze mną tylko tamtymi oczami,
które studni głęboki blask odtworzył”²⁵.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*,
wersy: 18-19, 24, 26-27)

Zacytowana wypowiedź zwraca uwagę na rolę milczenia w tej rozmowie, które miało niebagatelne znaczenie dla wyniku spotkania. Samarytanka zdaje sobie sprawę z własnych ograniczeń w zakresie poznania, chociaż jest też świadoma przełomowości chwili. Pomimo tego bohaterka czerpie z tego wydarzenia i otwiera się na nową dotąd nieznaną rzeczywistość, dostrzegając jej bogactwo.

Zastanawia się ona jak Jezus mógł jej tyle powiedzieć poprzez odbicie, które ujrzała w studni. Przypomina to historię św. Weroniki, która otrzymała wizerunek Syna Bożego na chuście i dzięki niemu odkryła głębię duchowego życia²⁶. Ta postać pojawia się również w twórczości K. Wojtyły, a dokładnie rzecz biorąc w poemacie zatytułowanym *Odkupienie szuka twego kształtu by wejść w niepokój wszystkich ludzi*. Podobnie jak Samarytanka wspomniana bohaterka została ubogacona tym niezwykłym spotkaniem, w którym nie pojawiły się słowa. W przypadku analizowanej rozmowy ewangelicznej Jezusa z kobietą przy studni Jakubowej trudno rozstrzygnąć czy więcej znaczyły słowa czy obraz w studni. Właściwie samym wypowiedziom konwersujących osób utwór nie poświęca wiele miejsca, ale znajduje się w nim część zatytułowana: *Rozmowy, które prowadził w niej On i ludzie ze ściany wieczoru*.

Ten fragment jest szczególnie interesujący, ponieważ nosi on znamiona relacjonowania dialogu wewnętrznego. Rozmowy dokonują się za pośrednictwem Samarytanki, na co wskazuje przytoczony wyżej tytuł. Bohaterka jest wśród ludzi ze ściany wieczoru i w imieniu wcześniej Spotkanego mówi do pozostałych:

„Nigdy nie chodźcie samotni.
Nigdy, ani na chwilę nie odłącza się od was mój profil.
[...]

²⁵ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 33.

²⁶ Por. Waldemar Smaszcz, *Słowo poetyckie Karola Wojtyły*, „Pax”, Warszawa 1998, s. 96.

Dlaczego ze mnie swojego nie wyjmujecie krzyża,
jak ja wyjąłem z was? –
[...]
Przyszedłem przeważyc krwią.
Przyszedłem szukać znużenia – podobny wam²⁷.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 5. *Rozmowy, które prowadził w niej on i ludzie ze ściany wieczoru*, wersy: 11-12, 18-19, 27-28).

Ten dialog nie stanowi aluzji do konkretnej rozmowy prowadzonej przez Jezusa a zapisanej w Piśmie Świętym. Niemniej jednak można w nim odnaleźć biblijną symbolikę wiążącą się na przykład z krzyżem, oznaczającym tutaj nie tylko zbawczą ofiarę Chrystusa, ale również cierpienie, które staje się powodem do chwały, a ochrzczonych łączy z Jezusem (por. Ga 2, 19)²⁸. Zacytowane słowa dotyczą zasadniczo obecności Chrystusa, który zaprasza „ludzi ze ściany wieczoru” do współuczestnictwa w zbawczej ofierze poprzez dźwiganie krzyża.

8. Konkluzja

Podsumowując rozważania na temat dialogu Samarytanki z Chrystusem, należy powiedzieć, że zaabsorbowanie spotkaniem – przebudzeniem wyjaśnia fakt nieobecności we wczesnej poezji K. Wojtyły wątków filozoficznych, historycznych i narodowych. Pozwala również na stwierdzenie, że prawdopodobnym źródłem metaforycznego opisu są własne przeżycia Autora. Indywidualne, niezwykle, religijne doświadczenie było imperatywem, które nie pozwalało milczeć, stało się bodźcem do pisania lirycznego pamiętnika. Ono nadało również tym wierszom rangę świadectwa, za którym stoi inna rzeczywistość.

Spotkanie Chrystusa z Samarytanką ma wymiar indywidualny, jednostkowy. Wiąże się ono z przemianą życia człowieka, który zwracając się w stronę własnego wnętrza, odkrywa bogactwo życia duchowego. Kontakt z Jezusem, jaki opisuje w swych utworach K. Wojtyła, kształtowany jest przez tajemnice: Wcieleńia, krzyża i Zmartwychwstania, jakie prowadzą wierzącego ku życiu wiecznemu.

Istotną rolę w dialogu Jezusa z człowiekiem pełnią trzy cnoty chrześcijańskie: wiara, nadzieja i miłość, jakie kształtują ludzkie postępowanie. To one wyznaczają odpowiedź osoby na propozycję spotkania z Bogiem, a właściwie na możliwość oglądania Go „twarzą w twarz” przez całą wieczność. Zanim to jednak nastąpi każdy człowiek wierzący może za Poetą powtórzyć:

²⁷ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 34. Natomiast wg wydania polsko-angielskiego: K. Wojtyła, *Poezje / Poems* (1998) pierwszy z cytowanych tu wersów ma inne brzmienie „– Nie chodźcie samotni.” (ibidem, s. 53).

²⁸ Por. Jean Audusseau, Xavier Léon-Dufour, *Krzyż*, [w:], *Słownik...*, op. cit., s. 411.

Miłość mi wszystko wyjaśniła,
miłość wszystko rozwiązała –
dlatego uwielbiam tę Miłość,
gdziekolwiek by przebywała²⁹.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o Bogu ukrytym*, [część] I. *Wybrzeża pełne ciszy*,
[fragment] 5. Inc.: „...Miłość mi wszystko wyjaśniła”, wersy 1-4)

The title in English:

Jesus and the Samaritan Woman: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's Song of the Brightness of Water

Abstract (Summary) in English

In the summary of the reflection on Christ's dialogue with the Samaritan woman, we should say that the preoccupation with the meeting - awakening explains the absence of philosophical, historical and national topics in the early poetry of K. Wojtyła. It also allows for the conclusion that the probable source of the metaphorical description are the author's own experiences. Individual, unique, and religious experience was the imperative that forced him to write a lyrical diary. It also gave the poems significant testimony of a different reality.

The meeting of Christ with the Samaritan woman has an individual dimension. It is connected with the transformation of the life of a human, who turning to the inner self, discovers the richness of the spiritual life. Contact with Jesus, as K. Wojtyła describes in his works, is shaped by the mysteries: the Incarnation, the Cross and the Resurrection, which leads the believer to eternal life.

Three Christian virtues play an important role in the dialogue of Jesus with man: faith, hope, and love that shape human behavior. They define a person's response to the proposal of meeting with God, and actually to the opportunity of seeing Him "face to face" for all eternity.

Key words in English:

Jesus Christ, Samaritan Woman, meeting with Christ, Karol Wojtyła (1920-2005), Song of the Brightness of Water, Polish poetry, religious poetry,

²⁹ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 16-17.

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Podsumowując rozważania na temat dialogu Samarytanki z Chrystusem należy powiedzieć, że zaabsorbowanie spotkaniem – przebudzeniem wyjaśnia fakt nieobecności we wczesnej poezji K. Wojtyły wątków filozoficznych, historycznych i narodowych. Pozwala również na stwierdzenie, że prawdopodobnym źródłem metaforycznego opisu są własne przeżycia Autora. Indywidualne, niezwykle, religijne doświadczenie było imperatywem, które nie pozwalało milczeć stało się bodźcem do pisania lirycznego pamiętnika. Ono nadało również tym wierszom rangę świadectwa, za którym stoi inna rzeczywistość.

Spotkanie Chrystusa z Samarytanką ma wymiar indywidualny, jednostkowy. Wiąże się ono z przemianą życia człowieka, który zwracając się w stronę własnego wnętrza, odkrywa bogactwo życia duchowego. Kontakt z Jezusem, jaki opisuje w swych utworach K. Wojtyła, kształtowany jest przez tajemnice: Wcieleńia, krzyża i Zmartwychwstania, jakie prowadzą wierzącego ku życiu wiecznemu.

Istotną rolę w dialogu Jezusa z człowiekiem pełnią trzy cnoty chrześcijańskie: wiara, nadzieja i miłość, jakie kształtują ludzkie postępowanie. To one wyznaczają odpowiedź osoby na propozycję spotkania z Bogiem, a właściwie na możliwość oglądania Go „twarzą w twarz” przez całą wieczność.

Key words in Polish / Słowa-klucze po polsku:

Jezus Chrystus, Samarytanki, spotkanie z Chrystusem, Karol Wojtyła (1920-2005), Pieśń o blasku wody, poezja polska, poezja religijna,

Bibliography:

Primary bibliographical sources:

Pismo Święte Nowego Testamentu, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [tłum. Walenty Prokułski et al., red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], wyd. 4, przejrz., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, ss. 736.

Wojtyła Karol, *Poezje i dramaty*, wybór i układ z upoważnienia Autora Marek Skwarnicki, Jerzy Turowicz, redakcja filologiczna Jan Okoń, wyd. 2., Wydawnictwo Znak, Kraków 1986, ss 415, [5].

Wojtyła Karol, *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*, słowo wstępne Franciszka Macharskiego; [tłumaczenie z łac. Leonard od Męki Pańskiej], Wydawnictwo Ojców Karmelitów Bosych, Kraków 1990, ss. 278, [1], [Doctrina de fide apud S. Joannem a Cruce].

Secondary bibliographical sources:

Audusseau Jean, Léon-Dufour Xavier, *Krzyż*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 411. [Vocabulaire de théologie biblique].

Boismard Marie-Émile, *Woda*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 1058-1062. [Vocabulaire de théologie biblique].

Corbon Jean, Vanhoye Albert *Poznać*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

DybciaK Krzysztof, *Karol Wojtyła a literatura*, [kalendarium oprac. Katarzyna DybciaK], Biblos, Tamów [1991], ss. 164, [3].

Feuillet André, Grelot Pierre, *Światło i ciemności*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 958-961. [Vocabulaire de théologie biblique].

Forstner Dorothea, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, przekład i opracowanie Wanda Zakrzewska, Paweł Pachciarek, Ryszard Turzyński, wybór ilustracji i komentarz Tamara Łozińska, Pax, Warszawa 1990, ss. 544, [92], il. [Welt der christlichen Symbole].

Giblet Jean, Grelot Pierre, *Pokuta – nawrócenie*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 711. [Vocabulaire de théologie biblique].

Moysa-Rosochacki Stefan, *„teraz zaś trwają te trzy”*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1986, ss.340, [4].

Paciorek Antoni, *Ewangelia według św. Jana*, tłumaczenie, wstęp i komentarz Antoni Paciorek, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2000, ss. 222, [2]. Seria (Biblia Lubelska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych / red. nauk Antoni Tronina, Antoni Paciorek).

Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, ss. 1168. [Vocabulaire de théologie biblique].

Smaszcz Waldemar, *Słowo poetyckie Karola Wojtyły „Pax”*, Warszawa 1998, ss 167, [5].

Stachowiak Lech, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz* [w:] *Pismo Święte Nowego Testamentu*, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [tłum. Walenty Prokułski et al., red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], wyd. 4, przejrz., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, s. 176-178 [Biblia Nowy Testament, Biblia Tysiąclecia].

Information about the Authors:

Information about the Authors in English:

Father Roman Bogacz (b. 1963), PhD with habilitation, a theologian, a Biblicist, Professor in the Institute of Biblical Theology at the John Paul II Pontifical University in Cracow. He received a post-doctoral degree (habilitation) in Biblical Studies in 2007, at the Pontifical Academy of Theology in Cracow (the name of the Pontifical University until 2009). He had been granted his Ph. D in Biblical Studies at the Pontifical Academy in Cracow 1996. He is Head of the Chair of Theology and Biblical

Computer Science, Vice-Dean of the Faculty of Theology at the John Paul II Pontifical University (since 2012), a member of the Editorial Board of the periodical "Polonia Sacra". He has been a research worker and teacher since 1994: first as an assistant at the Pontifical Academy of Theology (1994-1997), then a lecturer with a Ph.D. (1997-2007) and a lecturer with a post-doctoral degree (2007-2013) at the Chair of the Theology and Biblical Computer Science of the John Paul II Pontifical University. He lectures on Biblical Archeology, Biblical History and Geography, Biblical Theology and Biblical Computer Science, and the topography of the Holy Land. He was the Director of the John Paul II Institute in Cracow (1997-2004). He is the author of the following monographs: *Rola hapax legomenów w przedstawianiu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [The role of the 'hapax legomena' in the presentation of Christ's mission according to the Letter to the Hebrews 1, 1-5, 10], (Kraków 1997), *Medytacje różańcowe* [Rosary meditations], (Kraków 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* [The role of Christ's mission in light of the 'hapax legomena'], (Kraków 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [The Act of Salvation in Jesus' human blood according to the Letter to the Hebrews], (Kraków 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [Miracles in the Old Testament], (Kraków 2013). He is also the editor of the collective works: *Książę niezłomny: Kardynał Adam Stefan Sapieha* [The Inflexible Prince: Cardinal Adam Stefan Sapieha], (Kraków 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/10: 16 października 2009 w rocznicę wyboru ks. Kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [The John Paul II Pontifical University in Cracow: the first official inauguration of the academic year 2009/2010 on 16th October 2009, 31st anniversary of the election of Cardinal Karol Wojtyła to the Holy See], (Kraków 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [Between the Bible and culture: collective work] (Kraków 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [Aspects of the Biblical message: collective work], (Kraków 2012). E-mail address: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl or atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[English translation by Teresa Bela]

Maria Katarzyna Ligas, M. A. in Polish philology, M. A. in theology; graduated from the Jagiellonian University of Cracow (Institute of Polish Philology) and from the Papal Academy of Theology (the Faculty of Theology) in Cracow. She is the author of two M. A. theses: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [The Biblical motif of the meeting of God and man in Karol Wojtyła – John Paul II's work], (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 2004), and *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [Educational conditioning and causative factors in the shaping of the system of values in the pupils of the upper classes of the primary school] (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Polskiej, Kraków 2000). She was a doctoral student at the John Paul II Pontifical University, in the Faculty of Theology at the Chair of Biblical Theology and Biblical Computer Science. She is now working at the Middle School no 1 in Tylmanowa (Małopolska Region). She is a co-author of the monograph entitled *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów*. [Wawrzeńczyce. A historical outline], (Wawrzeńczyce 2006). E-mail address: k._ligas[at]vp.pl

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o autorach po polsku / Information about the Authors in Polish:

Ks. Roman Bogacz (ur. 1963), dr hab., prof. UPJPiI, doktor nauk teologicznych w zakresie biblistyki (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 1996), habilitowany (tamże 2007), teolog, biblista, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II na Wydziale Teologicznym, w Intytucji Teo-

logii Biblijnej, kierownik Katedry Teologii i Informatyki Biblijnej, prodziekan Wydziału Teologicznego UPJPII (od 2012-), członek redakcji „Polonia Sacra”. Pracownik naukowy Papieskiej Akademii Teologicznej (1991-2009), a następnie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (zmiana nazwy uczelni w 2009 roku), asystent (1994-1997), adiunkt (1997-2007), adiunkt z habilitacją (2007-2013) w Katedrze Teologii i Informatyki Biblijnej. Wykłada archeologię biblijną, historię i geografję biblijną, teologię biblijną oraz informatykę biblijną i topografię Ziemi Świętej. Dyrektor Instytutu Jana Pawła II w Krakowie (1997-2004). Autor monografii książkowych: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [rozprawa doktorska, to znaczy: Rola słów wypowiedzianych tylko jeden jedyny raz w przedstawieniu misji Chrystusa według Listu do Hebrajczyków 1,1-5,10] (Kraków 1997), *Medytacje różańcowe* (Kraków 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* (Kraków 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* (Kraków 2007), *Cuda w Starym Testamencie* (Kraków 2013). Redaktor książek zbiorowych: *Książę Niezłomny: kardynał Adam Stefan Sapieha* (Kraków 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* (Kraków 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (współredaktor), (Kraków 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* (Kraków 2012). E-mail: roman.bogacz[at]upjpp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

Maria Katarzyna Ligas, mgr filologii polskiej, mgr teologii, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego (Instytut Polonistyki) oraz Papieskiej Akademii Teologicznej (Wydział Teologiczny) w Krakowie. Autorka dwóch prac magisterskich: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 2004 r.), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Polskiej, Kraków 2000 r.). Była doktorantką Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie na Wydziale Teologicznym, w Katedrze Bibliistyki i Informatyki Biblijnej. Pracuje Obecnie pracuje jako nauczycielka w Gimnazjum nr 1 w Tyłmanowej (Małopolska). Jest współautorką monografii pt. *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* (Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

Informace o autorech v češtině / Information about the Authors in Czech:

P. Roman Bogacz, (nar. 1963), dr hab., prof. UPJPII, doktor teologických věd v oblasti bibliky (Papežská teologická akademie, Krakov 1996), habilitace (tamtéž 2007), teolog, biblista, mimořádný profesor Papežské univerzity Jana Pavla II. na Teologické fakultě v Ústavu biblické teologie, vedoucí katedry teologie a biblické informatiky, proděkan Teologické fakulty UPJPII (od r. 2012), člen redakce „Polonia Sacra“. Vědecký pracovník Papežské teologické akademie (1991–2009), poté Papežské univerzity Jana Pavla II. (změna názvu školy v r. 2009), asistent (1994–1997), adjunkt (1997–2007), adjunkt s habilitací (2007–2013) na katedře teologie a biblické informatiky. Přednáší biblickou teologii, informatiku, archeologii, historii a geografii a kromě toho topografii Svaté země. Ředitel Ústavu Jana Pavla II. v Krakově (1997-2004). Autor knižních monografií: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* (doktorská disertace: „Role hapax legomen /slov vyřčených jen jednou, pozn. překl. / v reprezentaci Kristovy mise podle Listu Židům 1,1-5,10“, Krakov 1997), *Medytacje różańcowe* („Ružencové meditace“, Krakov 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* („Kristova mise ve světle hapax legomen“, Krakov 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* („Dílo spásy v lidské krvi Ježíše podle Listu Židům“, Krakov 2007), *Cuda w Starym Testamencie* („Zázraky ve Starém zákoně“, Krakov 2013). Redaktor sborníků: *Książę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* („Nezłomný kníže: kardinál Adam Stefan Sapieha“, Krakov 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie : pierwsza uroczysta inau-*

guracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową („Papežská univerzita Jana Pavla II. v Krakově: první slavnostní inaugurace akademického roku 2009 – 2010: 16. října 2009 u příležitosti výročí zvolení P. kardinála Karola Wojtyły na Petrův stolec“, Krakov 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (spoluredaktor, „Mezi Biblií a kulturou: kolektivní dílo“, Krakov 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* („Aspekty biblického poslání: kolektivní dílo“, Krakov 2012).
E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Český překlad: Libor Martinek]

Maria Katarzyna Ligas, magistra polské filologie, mgr. teologie, absolventka Jagellonské univerzity (Ústav polonistiky) a Papežské teologické akademie (Teologická fakulta) v Krakově. Autorka dvou magisterských prací: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* („Biblický motiv setkání Boha s člověkem v tvorbě Karola Wojtyły – Jana Pavla II.“; Papežská teologická akademie, Krakov 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* („Vzdělávací podmínky a příčinné faktory utváření systému hodnot u žáků vyšších tříd základní školy“, Jagellonská univerzita, Ústav polonistiky, Krakov 2000). Byla doktorandkou Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově na Teologické fakultě a katedře biblistiky a biblické informatiky. Pracuje jako učitelka na Gymnáziu č. 1 v Tylmanowé (Malopolsko). Je spoluautorkou monografie *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* („Wawrzeńczyce. Nástin historie“, Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autoroch v slovenčine /Information about the Authors in Slovak:

P. Roman Bogacz, (nar. 1963), dr. hab., prof. UPJPII, doktor teologických vied v oblasti biblistiky (Pápežská teologická akadémia, Krakov 1996), habilitácia (tamtiež 2007), teológ, biblista, mimoriadny profesor Pápežskej univerzity Jána Pavla II. na Teologickej fakulte v Ústave biblickej teológie, vedúci katedry teológie a biblickej informatiky, prodekan Teologickej fakulty UPJPII (od r. 2012), člen redakcie „Polonia Sacra“. Vedecký pracovník Pápežskej teologickej akadémie (1991 – 2009), potom Pápežskej univerzity Jána Pavla II. (zmena názvu školy v r. 2009), asistent (1994 – 1997), odborný asistent (1997 – 2007), odborný asistent s habilitáciou (2007 – 2013) na katedre teológie a biblickej informatiky. Prednáša biblickú teológiu, informatiku, archeológiu, históriu a geografiu a tiež topografiu Svätej zeme. Riaditeľ Ústavu Jána Pavla II. v Krakove. Autor knižných monografií: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* (doktorská dizertácia: „Role hapax legomen v predstavení Kristovej misie podľa Listu Židom 1,1-5,10“, Krakov 1997), *Medytacje różańcowe* („Ružencové meditácie“, Krakov 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* („Kristova misia vo svetle hapax legomen“, Krakov 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* („Dielo spásy v ľudskej krvi Ježiša podľa Listu Židom“, Krakov 2007), *Cuda w Starym Testamencie* („Zázraky v Starom zákone“, Krakov 2013). Redaktor zborníkov: *Księżę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* („Nezlomný knieža: kardinál Adam Stefan Sapieha“, Krakov 2001), *Unwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie : pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* („Pápežská univerzita Jána Pavla II. v Krakove: prvá slávnostná inaugurácia akademického roka 2009 – 2010: 16. októbra 2009 pri príležitosti výročia zvolenia P. kardinála Karola Wojtyły na Petrov stolec“, Krakov 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (spoluredaktor,

„Medzi Bibliou a kultúrou: kolektívne dielo“, Krakov 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* („Aspekty biblického posłania: kolektívne dielo“, Krakov 2012).

E-mail: roman.bogacz[at]ujp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Maria Katarzyna Ligas, magisterka poľskej filológie, Mgr. teológie, absolventka Jagellonskej univerzity (Ústav polonistiky) a Pápežskej teologickej akadémii (Teologická fakulta) v Krakove. Autorka dvoch magisterských prác: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* („Biblický motív stretnutia Boha s človekom v tvorbe Karola Wojtyły – Jána Pavla II.“; Pápežská teologická akadémia, Krakov 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* („Vzdelávacie podmienky a príčinné faktory tvarovania systému hodnôt žiakov vyšších tried základnej školy“, Jagellonská univerzita, Ústav polonistiky, Krakov 2000). Bola doktorandkou Pápežskej univerzity Jána Pavla II. v Krakove na Teologickej fakulte a katedre biblistiky a biblickej informatiky. Pracuje ako učiteľka na Gymnáziu č. 1 v Tylmanowej (Malopoľsko). Je spoluautorkou monografie *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* („Wawrzeńczyce. Náčrt histórie“, Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторах по-русски / Information about the Authors in Russian:

Ксёндз Роман Богач (г.р. 1963), доктор хабилитированный, проф. Папского Университета Иоанна Павла II, доктор теологии в области библеистики (Папская Теологическая Академия, Краков, 1996; хабилитирован там же в 2007 г.). Теолог, библеист, чрезвычайный профессор Папского Университета Иоанна Павла II в отделении теологии Института библейской теологии, руководитель кафедры теологии и библейской информатики, заместитель декана на теологическом отделении (с 2012 г.). Член редакции [издания] «Polonia Sacra». Научный работник Папской Теологической Академии (1991-2009), впоследствии – Папского Университета Иоанна Павла II (название университета изменилось в 2009 г.), ассистент (1994-1997), адъюнкт (1997-2007), адъюнкт с хабилитацией (2007-2013) на кафедре теологии и информатики. Преподаёт библейскую археологию, историю и географию, а также теологию и информатику, в частности топографию Святой Земли. Директор Института Иоанна Павла II в Кракове. Автор монографий: *Rola hapaxlegomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* [докторская диссертация «Значение единожды сказанного в представлении миссии Христа в 'Послании к Евреям' 1,1-5,10»] (Краков, 1997), *Medytacje różańcowe* [«Медитации ружанцове»] (Краков, 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapaxlegomenów* [«Миссия Христа в свете единожды сказанного»] (Краков, 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [«Дело спасения в человеческой крови Иисуса согласно 'Посланию к Евреям'»] (Краков, 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [«Чудеса в Старом Завете»] (Краков, 2013). Редактор сборников: *Książę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* [«Несломленный князь: кардинал Адам Стефан Сапега»] (Краков, 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010: 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [«Папский Университет Иоанна Павла II в Кракове: первая торжественная инаугурация 2009/2010 академического года: 16 октября 2009 г. в годовщину выборов ксёндза-кардинала Кароля Войтылы папой в столице Петра»] (Краков, 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [«Между Библией и культурой: коллективная монография»]

(соредактор)] (Краков, 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [«Аспекты библейского послания: коллективная монография»] (Краков, 2012).

E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Мария Кагажина Лигас, магистр польской филологии, магистр теологии. Выпускница Ягеллонского Университета (Институт полонистики), а также Папской Теологической Академии в Кракове. Автор двух магистерских диссертаций: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [«Библейский мотив встречи Бога с человеком в творчестве Кароля Войтылы – Иоанна Павла II»] (Папская Теологическая Академия, Краков, 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [«Образовательная обусловленность и факторы формирования системы ценностей у учеников старших классов начальной школы»] (Ягеллонский Университет, Институт польской филологии, Краков, 2000). Докторантка Папского Университета Иоанна Павла II в Кракове на теологическом отделении, на кафедре библейской теологии и информатики. В настоящее время работает учителем в гимназии № 1 в Тылмановой (Малая Польша). Соавтор монографии *Wawrzeńcyce. Zarys dziejów* [«Вавженьнице. Очертание истории»] (Вавженьнице, 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про авторів / Довідка про авторів українською мовою / Information about the Authors in Ukrainian:

Ксьондз Роман Богач (р. н. 1963), доктор габлітований, доктор теологічних наук у царині біблеїстики (Папська Теологічна Академія, Краків, 1996); габлітований там само (2007). Теолог, знавць Біблії, надзвичайний професор Папського Університету Яна Павла II на теологічному відділенні, в Інституті біблійної теології; завідувач кафедри біблійної теології та інформатики, заступник декана теологічного відділення Папського Університету Яна Павла II (із 2012 р.); член редакції «Polonia Sacra». Науковий працівник Папської Теологічної Академії (1991-2009), а потім Папського Університету Яна Павла II (назва закладу змінилася у 2009 р.), асистент (1994-1997), ад'юнкт (1997-2007), ад'юнкт габлітований (2007-2013) на кафедрі теології та інформатики. Викладає біблійну археологію, історію та географію, а також теологію та інформатику, зокрема топографію Святої Землі. Директор Інституту Яна Павла II у Кракові. Автор монографій: *Rola hapaxlegomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* [докторська праця «Значення єдино сказаного у представленні місії Христа у 'Посланні до Гебреїв' 1,1-5,10»] (Краків, 1997), *Medytacje różańcowe* [«Медитації ружанцове»] (Краків, 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapaxlegomenów* [«Місія Христа у світлі єдино сказаного»] (Краків, 2006), *Dzielo zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [«Справа спасіння в людській крові Ісуса згідно з 'Посланням до Гебреїв'»] (Краків, 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [«Чудеса у Старому Заповіті»] (Краків, 2013). Редактор збірок: *Książę Niezłomny: kardynał Adam Stefan Sapieha* [«Незламні князь: кардинал Адам Стефан Сапега»] (Краків, 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010: 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [«Папський Університет Яна Павла II у Кракові: перша урочиста інаугурація 2009 / 2010 академічного року: 16 жовтня 2009 р. до річниці виборів ксьондза-кардинала Кароля Войтили папою у столиці Петра»] (Краків, 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [«Між Біблією

і культурою: колективна монографія» (співредактор)] (Краків, 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [«Аспекти біблійного послання: колективна монографія»] (Краків, 2012). E-mail: roman.bogacz[at]ujp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Марія Катажина Лігас, магістр польської філології, магістр теології. Випускниця Ягеллонського Університету (Інститут полоністики), а також Папської Теологічної Академії у Кракові. Авторка двох магістерських праць: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [«Біблійний мотив зустрічі Бога з людиною у творчості Кароля Войтили – Яна Павла II»] (Папська Теологічна Академія, Краків, 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [«Освітня зумовленість і чинники формування системи цінностей в учнів старших класів початкової школи»] (Ягеллонський Університет, Інститут польської філології, Краків, 2000). Докторантка Папського Університету Яна Павла II у Кракові на теологічному відділі, на кафедрі біблійної теології та інформатики. Нині вчителька гімназії № 1 у Тилмановій (Малопольща). Співатор монографії *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* [«Вавженьнице. Нарис історії»] (Вавженьнице, 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]